

Obsah

Návod k použití	7
Úvod	9
Sociální inteligence	11
Sociálně kognitivní schopnosti psa	11
Vznik a vývoj sociální inteligence psa	12
Otestujme jeho komunikační schopnosti!	15
První studie týkající se napodobování u psa	16
Výcvikový plán	19
Přípravný výcvik	19
Osvojení pravidla napodobování (1. fáze výcviku metodou „Dělej to po mně“)	25
Tři zlatá pravidla při výcviku psa	34
Zobecnění pravidla napodobování (2. fáze výcviku metodou „Dělej to po mně“)	38
Metoda „Dělej to po mně“ jako výcviková technika	41
Nová metoda jak učit psy	41
Učení nových cviků...	44
... a zavádění nových povelů	48
Změna demonstrátora	50
Sekvence úkonů	50
Co dělat, když...	53
Sociální učení	59
Výhody sociálního učení	59
Napodobování a další formy sociálního učení	62
Poděkování	66
Bibliografie	68

Návod k použití

Výcvik je způsob, jak příjemně trávit volný čas se svým čtyřnohým přítelem a jak provozovat aktivitu, která výrazně zlepší vzájemné porozumění mezi člověkem a psem.

Rozhodla jsem se napsat tuto knihu proto, abych rozšířila novou techniku ve výuce psů, která jim dovoluje využívat jejich sociálně kognitivních schopností.

Sociální inteligence psů je velmi vyvinutá, avšak doposud nebyla tato jejich vlastnost ve výcviku využívána.

Při listování knihou a experimentování s vaším psem zjistíte, jak velká je jeho schopnost pozorovat vás a porozumět vám a jak můžete ještě více upevnit váš vzájemný vztah.

Knihla vás zasvětil do výcvikové techniky, kterou je napodobování, a vysvětlí krok za krokem výcvikový plán metody „Dělej to po mně“ („Do as I do“), zatímco DVD vám poskytne užitečné tipy pro výcvik vašeho psa.

DVD je součástí knihy – každé z probíraných témat je doprovázeno videem, které vám může být užitečné po přečtení příslušné kapitoly.

Každý pes je jedinečný a stejně tak každý majitel; oba mají svůj příběh a svůj charakter. Neexistuje proto univerzální recept, který by sto procentně vyhovoval každé dvojici. Tato kniha vám poskytne instrukce, které budete moci přizpůsobit potřebám vašeho psa.

Úvod

Siria byla československý vlčák s neuvěřitelně stříbrnou srstí.

Její jantarové oči jsou zachyceny na legračním obrázku visícím v mém obývacím pokoji, avšak nejhezčí vzpomínka, co mi na ni zůstala, je pocit jejího vlhkého jazyka na mé tváři, kterým mě ráno budí a vítá do nového dne.

Siria pro mě nebyla jen „velkým“ psem, ale byla především tou, která přinesla zásadní zvrat do mého života.

Jak se někdy stává, malá všední příhoda může přerůst ve zvědavost, a ta nás donutí studovat chování zvířat žijících s námi.

Můj zájem byl opravdu tak silný, že mě přinutil opustit mé předchozí zaměstnání a začít se věnovat studiu etologie psů.

Ten večer, unavená po náročném pracovním dni, jsem se těšila, až sáhnu po knížce, která mi ležela na nočním stolku a před spaním si přečtu pár stránek.

A přece... Zdálo se mi, že slyším nějaký hluk... mohlo to být rádio?

Připomínalo to opravdu rozladěné rádio.

Byla jsem si ale jistá, že jsem ho nepouštěla.

Když jsem se pozorněji zaposlouchala, uvědomila jsem si, že je to voda, která teče z kohoutku.

S velkou nevolí jsem vstala a šla zkontrolovat koupelnu.

Byla jsem si jistá, že jsem kohoutek utáhla, a přece, tekla z něho malý pramínek vody.

Zatáhla jsem ho a vrátila se do postele.

Následující večer se opakovala stejná scéna.

Bylo to snad zapříčiněno únavou, která mě hnala do vytoužené postele, že jsem zapomínala utáhnout kohoutek?

V hlavě jsem si přehrála moment, kdy jsem pustila vodu: bylo to ve chvíli, kdy mě Siria jemným dotykem tlapy prosila, abych otočila kohoutkem, protože se chtěla napít.

Ráda pila tekoucí vodu a já jí tuhle malou „neřest“ povolovala.

Udělalí jsme si z toho náš zábavný večerní rituál.

Byla jsem si ovšem jistá, že jsem potom vodu zastavila!

Dokonce jsem o tom byla zcela přesvědčená, neboť zanedlouho potom Siria přišla znovu ke mně, poněvadž chtěla pít z umyvadla, ale já, zabraná do vyřizování e-mailů, jsem jí dala jasně najevo, že se nehodlám zvedat ze židle.

A co když si kohoutek pustila sama?

Je možné, že mě pozorovala, jak pouštím vodu, a podle mých gest se to sama naučila?

Vrátila jsem se do postele a přemýšlela o něčem jiném:

Siria se pravděpodobně stejným způsobem naučila také otvírat dveře v domě, aby mohla přecházet z jedné místnosti do druhé.

Je tedy možné, že se naučila pouštět kohoutek s vodou, i když tato činnost vyžaduje daleko složitější manipulaci.

Proto následující den, když Siria chtěla pít z kohoutku, jsem vyčkala, abych viděla, co se bude dít.

Po několika stále naléhavějších prosbách – vždycky jsi mi pouštěla vodu, tak proč jsi teď taková? – jsem rezignovaně odešla. Myslela jsem si, že jsem to byla já, kdo nechal vodu puštěnou.

Když jsem ale vycházela z koupelny, všimla jsem si, že se Siria vrací zpátky.

Rozhodla jsem se, že ji budu potají sledovat, a k mému velkému překvapení jsem viděla, jak vchází do koupelny, opírá čumák o kohoutek a tlačí ho nahoru, aby si s velkou libostí vychutnala ten malý pramínek vody, který z něj tekl.

Zájem, který mě přinutil prohloubit téma týkající se sociálního učení, se zrodil právě díky této příhodě.

Sociální inteligence

Sociálně kognitivní schopnosti psa

Odjakživa žiji se psy a již několik let studuji jejich chování. Zabývám se výchovou, výcvikem a behaviorálními problémy.

Doposud používané techniky se vždy zakládaly na principu asociačního učení (klasické podmiňování a operantní podmiňování).

Tuto schopnost učit se prostřednictvím asociací mají prakticky všechna zvířata, i ta, která jsou z fylogenetického hlediska jednodušší a nežijí v komplexních sociálních strukturách, jako jsou smečky nebo rodiny.

Vždycky jsem přemýšlela nad tím, jestli technika, kterou moji psi používali k otevírání dveří, byla jednoduše výsledkem přirozeného učení, nebo jestli jejich kognitivní schopnosti mohly nějakým způsobem odrážet jejich povahu zvířat obdařených překvapivými dovednostmi v sociální oblasti.

Jsem si jistá, že mnozí majitelé psů si všimli přirozené tendence psů projevovat jakousi zvědavost a být přitahováni tím, co dělají jejich lidští přátelé a předměty, které tito lidé používají.

Kolik z vás pečlivě vysázelo na zahradě květiny pod dohledem věrného čtyřnohého přítele; vyhloubili jste malou jamku, do níž jste láskyplně vložili křehkou rostlinku a vše zasypali hlínou, ale když jste se za chvíli vrátili, našli jste rostlinku vyoranou a zahradu plnou děr díky důkladné práci vašeho chlupáče!

Pozoroval vás, když jste hloubili jamku, a myslel si, že je to zajímavá hra, tak to také zkusil.

Logika tedy nutí položit si otázku: Může se pes učit pozorováním svého majitele?

Vznik a vývoj sociální inteligence psa

Člověk a pes spolu žijí už mnoho let, což přineslo oboustranné výhody: člověk de facto zabezpečuje psovi snadno dostupný zdroj výživy, který byl původně tvořen zbytky jídla, a pes, v roli „zametače“, přispívá k udržování čistoty v lidských obydlích a chrání dům před vetřelci.

Tato minimální spolupráce se postupem času vyvinula a člověk začal využívat pomoci psa při lovu. Tudíž se rozšířil chov psů za účelem plnění specifických úkolů: lovu, války, hlídání, jako doprovod a ochrana dobytka; ale také chov psa jako domácího mazlíčka.

Jak člověk, tak vlk (předchůdce psa) organizují svou existenci v sociálních skupinách; pravděpodobně díky tomuto spříznění je náš současný nejlepší přítel tak výjimečný.

Podle nejnovějších studií umožnila evoluce psa po boku člověka psovi vyvinout zvláštní schopnosti interpretovat komunikační signály.

Protože pes a člověk sdílejí stejnou ekologickou niku a čelí tak stejným problémům, je možné, že prošli konvergentní evolucí, procesem, díky němuž si osvojili určitým způsobem podobné kognitivní a behaviorální schopnosti.

Nejnovější studie prokázaly, že pes je nejen vybaven překvapující schopností rozpoznat komunikační signály člověka, ale je také schopen rozpoznat jeho emoce podle výrazu obličeje.

Je nesporné, že v dnešní době lidské prostředí ve většině případů představuje pro psy domov: psi žijí s námi v našich městech; obývají naše vesnice; jsou přijímáni pod naši střechu (i když v některých případech žijí spíš NA naší střeše!).

Avšak co umožnilo tento úzký kontakt?

Navzdory evidentním rozdílům mezi člověkem a psem existuje snad nějaké myšlenkové příbuzenství, které ovlivnilo vývoj psa?

Jedno je jisté: Protože sdílejí stejné sociální prostředí, oba dva druhy (člověk i pes) musely vyvinout behaviorální rysy, které mají stejnou funkci, a museli mezi sebou pokaždé nějakým způsobem komunikovat. Zdá se, že v průběhu domestikace, od „předchůdce vlka“ až po psa, se schopnost porozumět lidské řeči zdokonalila a stala se tak nepochybnou výhodou pro psy, kteří sdíleli stejnou ekologickou niku jako člověk.

Některé experimentální studie prokázaly, jak snadno je pes schopen analyzovat lidská gesta a porozumět jednoduchému sdělení, obzvláště jedná-li se o potravu: podle odborníků je toto možné díky

DĚLEJ TO PO MNĚ

tomu, **že se psi naučili pozorovat člověka**, aby toho využili ve svůj prospěch.

Poněvadž je oční kontakt, i mezi lidmi, jednou z prvních a nejpří-
mějších forem komunikace a předchází slovní interakci (vzpomeňme
si například na pohledy mezi matkou a malým dítětem, nebo na to,
jak se soustředíme na obličej osoby, se kterou právě začínáme roz-
hovor), je možné, že pes vyvinul komunikační dovednosti podobné
těm lidským.

Otestujme jeho komunikační schopnosti!

Jednoduchým experimentem ihned zjistíte, že váš pes komunikuje po-
dobným způsobem jako vy.

Ještě dříve, než se naučí mluvit, se malé děti vyjadřují pomocí gest.
Obzvláště když něco chtějí, dívají se a ukazují na vytouženou věc. Při-
tom přebíhají očima z blízké osoby na předmět, který je středem jejich
zájmu.

Zkusme se nyní přesvědčit, zda váš pes s vámi komunikuje podobným
způsobem.

Přizvěte si na pomoc kamaráda a nechte ho, aby si vzal jakoukoliv věc,
kterou má váš pes obzvláště rád, například jeho oblíbenou hračku nebo
nějaký pamlsk.

Figurant ve vaší nepřítomnosti ukáže předmět psovi a poté, za jeho
stálého pohledu, ho položí na místo, na které pes nedosáhne, například
na dostatečně vysokou polici.

Nyní figurant opustí místnost a vrátíte se vy: pozorujte chování psa.

Pravděpodobně poté, co vás pozdravil, se vám bude snažit ukázat,
kde se nachází objekt jeho zájmu, a to podobným způsobem, jako to dě-
lají malé děti: Zamíří k místu, kde předmět leží, a bude se střídavě dívat
na vás a na předmět. Jestliže si od kamaráda nenecháte prozradit skryš,
můžete změřit, jak dlouho bude vašemu psovi trvat, než vám ukáže, kde
se nachází to, co si přeje.

Díky této jednoduché hře můžeme lépe pochopit, že psi vyvinuli vel-
kou schopnost komunikovat s člověkem a že jejich kognitivní schopnosti
lze přirovnat ke kognitivním schopnostem malých dětí.

První studie týkající se napodobování u psa

Po příhodě se Sirii a kohoutkem mě moje zvědavost přinutila prostudovat odbornou literaturu týkající se sociálního učení zvířat a zjistila jsem, že ještě donedávna si nikdo nemyslel, že by pes mohl mít schopnost napodobovat člověka.

Nicméně některé studie poukazovaly na to, že psi dokážou velmi dobře vnímat ty informace zprostředkované člověkem, které jim přinášejí výhody. Například aby vypátrali, kde je schovaná potrava, nebo aby objevili způsob, jak se k ní dostat.

Muselo uplynout několik let, než vyšla opravdová studie týkající se imitační schopnosti psů.

V roce 2006 několik výzkumníků z katedry etologie univerzity v Budapešti (Topal J., Birne R. W., Miklósi Á., Csanyi V.) vydalo studii týkající se schopnosti jednoho psa opakovat úkony lidského experimentátora.

Dotyčný pes se jmenoval Philip a byl to čtyřletý belgický ovčák tervue-
ren, který „pracoval“ jako pes pro postižené.

Výsledky studie jasně poukazovaly na překvapivé imitační schopnosti
totoho psa.

Philip byl po speciálním tréninku, velmi podobnému tomu, který budu
podrobně popisovat později, schopen napodobit chování svého majite-
le poté, co ho pozoroval, jak předvádí jeden z úkonů, pro který byl pes
předtím vycvičen.

Byl tento Philip nutně superpes?

A co ostatní psi?

Byli by mí psi schopní udělat to samé?

Hlavou se mi honilo tisíc otázek a zvědavost mě přinutila učinit násled-
né rozhodnutí: já a Indie se pokusíme následovat techniku, která byla
použita při této studii týkající se schopnosti napodobování u psa.

Indie je můj druhý československý vlčák.

I ona se vždy nadšeně vrhá do mých nespočetných iniciativ, a to ze-
jména tehdy, je-li její snaha odměněna nějakou dobrotou.

Byla jsem nadšená perspektivou této nové „hry“, kterou jsem s mým
psem chtěla vyzkoušet. Ještě jednou jsem si přečetla výcvikový plán
studie, nakrájela pár kousků masa, abych měla Indii čím odměnit, na-
stoupily jsme do auta a zamířily směrem ke cvičišti.

Indie musela vycítit, že mám v plánu nějakou zábavnou činnost, pro-
tože se celou cestu autem vrtěla a zdálo se, že se nemůže dočkat, až
dojedeme na místo.

Dorazily jsme na cvičiště a začalo naše dobrodružství!

Výcvikový plán

Přípravný výcvik

Abyste mohli začít se specifickým výcvikem, cílem kterého je naučit psa schopnosti vás napodobovat, je důležité, aby váš pes již uměl 6 různých povelů, z nichž alespoň 3 formou verbálních signálů. Tyto povely můžete psa naučit tradičními výcvikovými metodami, které se zakládají na asociačním učení.

Přípravná část výcvikového plánu je jednoduchá: jde jen o zopakování tří již známých povelů.

Musí se samozřejmě jednat o úkony, které jsme schopni provádět i my, až se náš pes bude učit nás napodobovat. Já jsem se rozhodla zužitkovat něco, co Indie, díky předchozímu výcviku, znala dobře: lehnout si na zem, překulit se a vyskočit na výcvikový stůl.

Opakování spočívá v lekcích, během nichž se po psovi vyžaduje, aby předvedl reakci na jeden ze tří povelů, které jsou formou verbálních signálů, a to ve zcela náhodném pořadí. Během lekcí jsem se tedy ujistila, že Indie zná dobře slova, která se vztahují k jednotlivým povelům: „lehni“, „zatoč se“ a „stůl“.

Někdy býváme přesvědčeni, že náš pes reaguje na verbální povel, který mu dáme. Například si sedne, když vyslovíme slovo „sedni“.

Ovšem často, když analyzujeme chování psa a jeho majitele, si uvědomíme, že pes uposlechne povel „sedni“ jen poté, kdy cvičitel udělá rukou nějaké gesto nebo se k psovi přiblíží a lehce se ho dotkne svým tělem. To znamená, že signál pro tento povel není slovo „sedni“, nýbrž toto gesto.

Používáním téhle gestikulační komunikace chování ve skutečnosti **vyvoláváme**, a pes jednoduše sleduje naše gesto, aniž by nutně měl představa – mentální reprezentaci – toho, co má provést.

DĚLEJ TO PO MNĚ

„Lehni“

„Zatoč se“

„Stůl“

Je to stejné, jako když máme dojet do nějaké lokality a místo toho, abychom se naučili trasu nazpaměť, řídíme se indikacemi satelitní navigace: Poté pravděpodobně nebudeme schopni poskytnout o cestě nikomu údaje, protože jsme si nevytvořili „mentální mapu“ cesty, kterou jsme jeli.

Podobně tak i u psa, chybí-li mu mentální reprezentace různých činností, nebude pro něj lehké najít úkon odpovídající tomu, který bude předveden během výcviku týkajícího se napodobování.

Pokud má totiž pes nějakou představu (mentální reprezentaci) o tom, jaké úkony provádí, může být schopný nalézt spojitost mezi některým z nich a tím, který předvedeme my.

Jestliže naopak pes provede nějaký úkon jen proto, že jsme si ho našimi gesty vynutili (například sleduje gesto, které jsme udělali rukou), lze předpokládat, že k jeho provedení nebylo zapotřebí využít mentální reprezentaci, a tudíž pro psa nastanou potíže, bude-li muset mentálně najít souvislost mezi tímto úkonem a podobným úkonem, který předvedeme my.

Jak tedy naučit psa, aby si sedl, když uslyší slovo „sedni“, aniž by bylo zapotřebí různých gest, která ho k takovému jednání přimějí?

Abychom psa naučili tento povel, postačí, když ho vyslovíme **předtím**, než provedeme gesto, kterým u psa vyvoláváme jeho jednání, a **ne zároveň** s tímto gestem.

Jestliže povel a gesto budou vyslány současně, pes bude úkon spojovat především s gestem, které je pro něj jednodušší k pochopení, poněvadž vyvolává jednání „mechanickým“ způsobem. Slovo pro něj nebude mít žádný význam.

Pokud naopak slovo bude vysloveno samostatně, pes, který zatím ještě neví, co toto slovo znamená, se bude ptát, co po něm vlastně chceme.

Nyní bude dostačující mu ho „vysvětlit“ gestem, které již zná, a po několika zopakováních této jednoduché sekvence si pes spojí slovo s gestem.

Například v případě, kdy budu chtít verbálním signálem vydat povel, po němž má pes vyskočit na výcvikový stůl, správná sekvence, jak naučit psa slovo „stůl“, je následující:

1. Vyslovím slovo „stůl“, aniž bych udělala jakékoliv gesto.
2. Po zhruba půl sekundě provedu gesto, které už pes zná a které pro něho znamená „vyskoč na stůl“.
3. Odměním správné chování psa pochvalou a oblíbeným pamlskem nebo hračkou.

Tento druh výcviku je založen na principu asociačního učení: Vytváří se asociace mezi slovem a gestem, protože slovo je vždy následované gestem (předchází mu). Nakonec se toto slovo stává diskriminačním podnětem, který psovi sděluje, že pokud provede odpovídající úkon, bude odměněn.

Tato přípravná část, kterou mohou přeskočit ti, kteří jsou si jistí, že jejich pes už dobře umí 3 vybraná cvičení a příslušné povely (diskriminační podněty), nepředstavuje žádnou novinku, co se týče tradiční výcvikové techniky.

Vyslovíme povel „stůl“.

Provedeme gesto.

Claudia Fugazza

DĚLEJ TO PO MNĚ

JAK SE PSI UČÍ NAPODOBOVÁNÍM

Fotografie Federica Lazza, Erica Delvò a Claudia Fugazza

Ilustrace Alice Duce

Z italského originálu *Do as I do, il cane impara guardandoci*

přeložila Dana Kalivodová

Sazba a grafická úprava Matěj Barták

Redakce Patricia Tošnerová

Vydal Pavel Jeřábek – Nakladatelství PLOT,

Bělohorská 2, 169 00 Praha 6,

www.plotknihy.cz,

jako svou 273. publikaci

Tisk Těšínské papírny, s.r.o.

Vydání první, Praha 2015

ISBN 978-80-7428-260-7